

Античність як тип культури

1. Загальна характеристика культурної епохи античність.
Періодизація. Філософія як особлива форма культури античності.
Світоглядні засади.
 - 1.1. Поняття античного полісу та демократії
 - 1.2. Поняття «ідеальної держави» Платона»
2. Міфологія Стародавньої Греції та Стародавнього Риму
3. Мистецтво античності

**«Корни образования горькие, но плоды сладкие»,
Аристотель**

Цікаві посилання:

- <https://antiquity.ac.uk/>
- <https://www.britannica.com/topic/history-of-Europe/Late-antiquity-the-reconfiguration-of-the-Roman-world> (етимологія із джерел Britannica)
- <https://www.cambridgescholars.com/antiquity-in-popular-literature-and-culture> Antiquity in Popular Literature and Culture
- <https://www.cambridgescholars.com/download/sample/63173>
- <https://ial.uk.com/publications/art-antiquity-and-law/> Art Antiquity and Law – quarterly journal
- М.Мамардашвили. Лекции по античной философии - <http://psylib.org.ua/books/mamar01/index.htm>
- Мишель Фуко. Речь и истина. Лекции о парресии (лекции прочитанные в 1983 г. в Калифорнийском университете в Беркли). http://www.intelros.ru/pdf/logos_02_2008/07.pdf
- Эдвард Гиббон. История упадка и разрушения Римской империи. - <https://www.litmir.me/br/?b=130444&p=1>
- А.Ф.Лосьев. История античной эстетики. - <http://psylib.ukrweb.net/books/lose001/index.htm>
- Андре Боннар. Греческая цивилизация. - <http://antique-lit.niv.ru/antique-lit/bonnar-grecheskaya-civilizaciya/index.htm>
- <https://www.bibalex.org/en/center/details/AntiquitiesMuseum>
(це посилання від бібліотеки Александрія)

Усе, що ми знаємо про античність, ми збираємо з уламків смислів із першоджерел, точніше – фрагментів (наведу найцінніші), розумію, що не усі читатимуть, але, якщо хтось з Вас захоче відтворити цілісну картину поглядів про античність, то подивіться наступні джерела:

- Фрагменти ранніх грецьких філософів (Часть 1). От епічних теокосмогоній до виникнення атомістики. Лебедев А.В. https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_antichnaja/fragmenty_rannikh_grecheskikh_filosofov_chast_i_ot_ehpicheskikh_teokosmogonij_do_vozniknovenija_atomistiki/7-1-0-204
- <http://www.philosophy.ru/library/fragmenty-rannikh-grecheskikh-filosofov/>
- А.Тихолаз про Геракліта - http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10089/Tykholaiz_Neraklit_Temnyy_z.pdf

NB!Обов'язковий конспект за цими джерелами:

1.М. Мамардашвілі. Лекції по античній філософії -

<http://psylib.org.ua/books/mamar01/index.htm>;

2. Платон Пир. - <http://psylib.org.ua/books/plato01/20pir.htm>.

V.Omelchenko©

- «Основа всякой мудрости есть терпение», *Платон*
- «Никто не становится хорошим человеком случайно», *Платон*
- «Не важно, чем ты занимаешься, важно, как ты об этом говоришь»,
Сократ
- «Слушай и молчи», *Софокл*
- «Каждому человеку судьбу создают его собственные нравы», *Корнелий Непот*
- «Честь, это награда присуждаемая за добродетель», *Аристотель*
- «Друг, это одна душа, живущая в двух телах», *Аристотель*

- Античність – фундамент і «колыска» європейської цивілізації
- Епоха мислителів енциклопедичного складу розуму, Громадян античного полісу і демократії. Епоха появи логіки, категорій мислення і естетики
- Термін «античний» введено італійськими діячами епохи Відродження
- Залишки античної колонізації на теренах України: Феодосія, Ольвія, Херсонес...

1.Періодизація:

- **Рання античність** (VIII - IV ст. до н.е.) – розквіт грецьких полісів, виникнення Римської держави
- **Класична античність** (IV ст. до н.е. - II ст. н.е.) – час поширення цивілізації Греції і Риму «золотий вік» (від Олександра Македонського до смерті Марка Аврелія)
- **Пізня античність** (к. II /III ст. - V VI ст.) – падіння Римської імперії. Від Марка Аврелія до падіння Римської імперії (476), смерті «останнього римлянина» Боеція (524 або 526) і закриття Академії в Афінах імператором Юстиніаном (529). Розпад Західної Римської імперії ознаменував собою початок нової епохи – середньовіччя.

Ще є такий підхід:

Історію античної доби поділяють на грецьку та римську, які нашаровуються одна на одну.

- В історії культури Стародавньої Греції виокремлюють такі періоди:

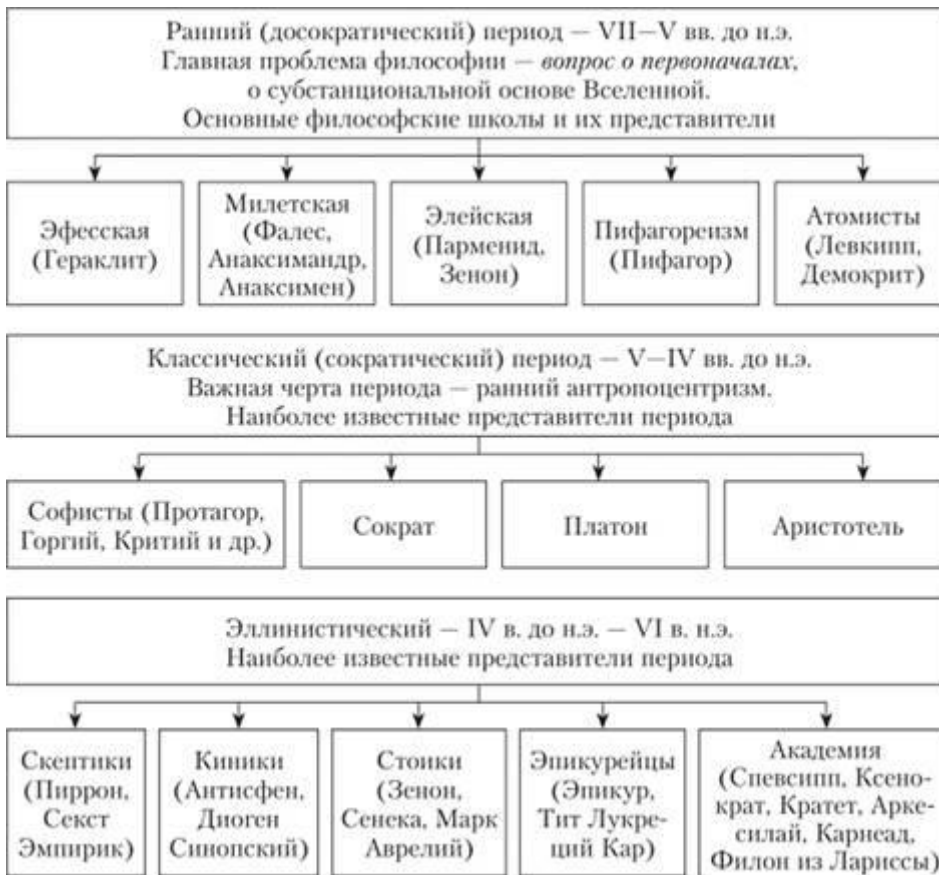
- 1) егейський, або кріто-мікенський (III – II тисячоліття до н.е.);
- 2) гомерівський, або героїчний (XI – IX сторіччя до н.е.);
- 3) архаїчний (VIII – VI сторіччя до н.е.);
- 4) класичний (V – IV сторіччя до н.е.);
- 5) елліністичний (IV – I сторіччя до н.е.).

Представники античності:

- ✚ Платон
- ✚ Аристотель
- ✚ Сократ
- ✚ Епікур
- ✚ Сенека
- ✚ Марк Аврелій
- ✚ Гомер
- ✚ Піфагор
- ✚ Геракліт

Філософські школи:

- Філософія є наукою, світоглядом, яка виховує справжніх Державників.

«Цар македонський вітає Аристотеля. Повідомляю Тобі, що у мене народився син. Проте я вдячний богам не стільки за те, що вони дарували мені сина, скільки за народження його в добу Аристотеля. Сподіваюся, що твоє наставництво зроблять його гідним наслідувати мені та правити македонянами»,

слова царя Філіппа II адресовані Аристотелю, який займався вихованням Олександра Македонського, був його наставником. Окрім Філіппа, Олександра, слухачами Аристотеля були також наступні царі Македонії Птолемей I Сотер, Касандр Македонський та інші державні мужі.

Світоглядні засади античності (Людина античності. Якою вона була?)

- Спартанське загартовування душі і тіла
- Баланс форми і змісту, внутрішнього і зовнішнього, тіла і краси
- Принцип «золотої середини»
- Культ тілесності (м'язів розуму і тіла), культ краси (Олімпійські ігри) «вище, краще, сильніше!»
- Знання (більше не священне, сакральне – культ жерців (Єгипет, Месопотамія), а буденна необхідність, перепустка у суспільне життя, з'являється наука, логіка, логічна постановка питань
- З'являється естетика – наука про прекрасне (категорії «прекрасне-потворне», «комічне-трагічне», «канон», «мімезіс», «катарсис», «калакогатія»)

Приблизно з 500 по 321 р.до н.е. в афінському полісі існувала **демократична форма правління**. Її називають першою у світі демократичною системою. Вищим органом влади були **Народні збори** (еклесія), у засіданнях яких могли приймати участь усі дорослі чоловіки, які мали право Громадянства. **Жінки, іноземці, раби не мали і не могли мати громадянства, відповідно не мали жодних політичних прав та свобод**. Громадяни мали право займати посади у виконавчій і судовій гілках влади. Їх або обирали, або призначали шляхом жеребкування. **Поліс – це місто-держава, із своєю розгалуженою системою самоуправління.**

Компетенція НЗ:

- вибори і звільнення усіх чиновників,
- заслуховування звітів чиновників (усвідомлення про процедуру легітимності),
- затвердження бюджету

Клісфен відновив значення Народних Зборів, буле та судів присяжних, а також сформулював **закон про остракізм**, сутність якого: **«чи немає серед афінян людини настільки впливової, яка має**

такий авторитет, що може захопити одноосібну владу?» Якщо таку Людину «небезпечну» визначали, тоді вона відлучалася за межі полісу строком на 10 років. Подекуди, це було методом боротьби з політичними опонентами.

«Ідеальна держава» Платона (шкала типів держави в послідовності від найкращих до найгірших):

1. **Аристократія або монархія** (краща з усіх можливих форма правління, справедлива влада меншості кращих за своїми здібностями громадян, які здатні справедливо керувати державою)
2. **тимократія** (менш досконала влада меншості, несправедлива влада поважних громадян, які отримали владу не стільки завдяки особистим якостям, скільки завдяки затності прийти до влади.)
3. **олігархія** (ще менш досконала влада заможних людей, які не здатні управляти державою справедливо)
4. **демократія** – недосконала і несправедлива влада більшості водночас
5. **тиранія** – недосконала і несправедлива влада однієї людини. Платон розумів тиранію як режим, що встановлюється проти аристократичної меншості з мовчазної згоди демократичної більшості.

Три касти/прошарки «ідеальної держави»:

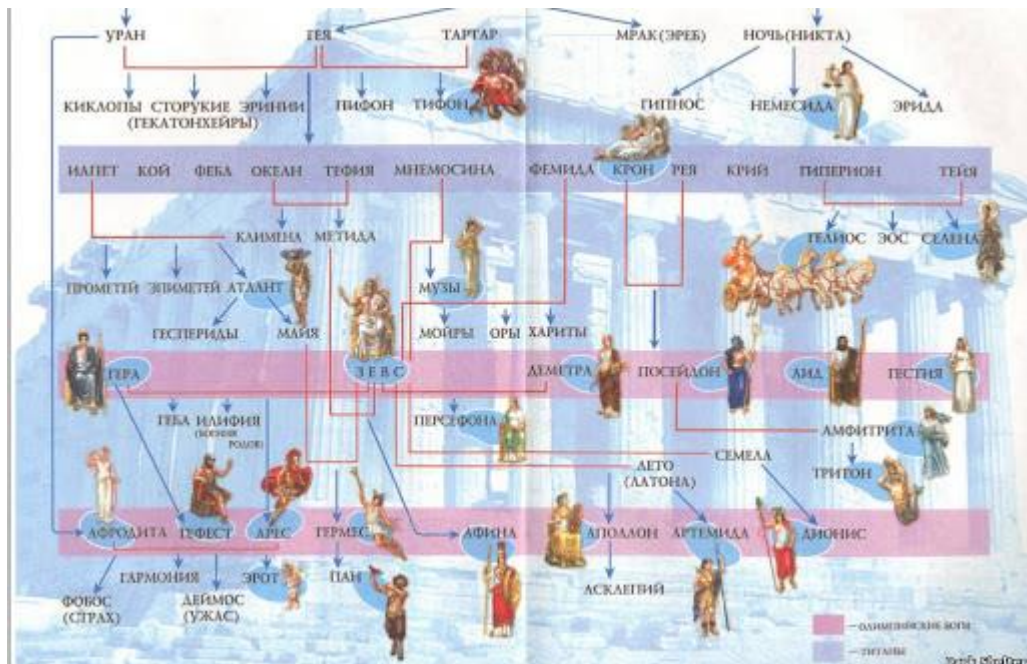
1. **Вища каста:** філософи або філософуючі царі
2. **Клас військових**, які піклуються про зовнішню і внутрішню безпеку держави. Найталановитіші представники з цього класу можуть стати правлячою елітою, тобто увійти до першого класу. Філософами не народжуються, а стають, шляхом навчання, виховання.
3. **Клас ремісників**, забезпечують продовольством усіх інших.

«Чотири властивості» «ідеальної держави»:

- ❖ мудрість,
- ❖ мужність,
- ❖ розсудливість,
- ❖ справедливість

2. Міфологія

Починаючи з III ст. до н.е. на римську релігію сильний вплив почала здійснювати грецька релігія. Римляни почали ототожнювати з грецьким пантеоном богів своїх абстрактних богів. **Відповідно, римляни запозичили майже увесь грецький пантеон богів.** Ознаки римської міфології: формалізм, практичність, дотримання ритуалів і обрядовості, домінувала зовнішня сторона релігії. Для греків міфологія стала поєднанням зовнішньої і внутрішньої сторін релігії, важливими були і форма і зміст, греки настільки багато собі дозволяли, що вступали у стосунки і конфлікти з богами.

Порівняльна таблиця пантеону богів Ст. Греції та Ст. Риму

	Греція	Рим	Сфера відповідальності (як Ви бачите римляни запозичили увесь грецький пантеон богів змінивши імена на римський еквівалент прочитання, але не змінивши сферу впливу цих богів)
1.	Аїд	Плутон	бог царства мертвих
2.	Аполлон	Аполлон	бог сонця і покровитель мистецтв

3.	Арес	Марс	бог війни
4.	Артеміда	Діана	богиня полювання
5.	Асклепій	Ескулап	бог лікування
6.	Афіна	Мінерва	богиня мудрості і справедливої війни
7.	Афродіта	Венера	богиня любові і краси
8.	Борей	Аквілон	бог північного вітру
9.	Геба	Ювента	богиня юності
10.	Гера	Юнона	цариця богів
11.	Гермес	Меркурій	бог торгівлі і спритності
12.	Гестія	Веста	богиня домівки
13.	Гефест	Вулкан	бог вогню і ковальського ремесла
14.	Гея	Теллус	богиня землі
15.	Деметра	Церера	богиня полів і родючості
16.	Діоніс (Вакх)	Бахус, Лібер	бог виноградарства і виноробства
17.	Еос	Аврора	богиня ранішньої зорі
18.	Еринії	Фурії	богині помсти
19.	Ерот (Ерос)	Амур, Купідон	бог любові

20.	Зевс	Юпітер	верховний бог
21.	Зефір	Фавоній	бог західного вітру
22.	Кронос	Сатурн	бог часу
23.	Мойри	Парки	богині людської долі
24.	Музи	Камени	покровительки наук, поезії і мистецтв
25.	Ніка (Ніке)	Вікторія	богиня перемоги
26.	Пан	Фавн	бог лісів, мисливців і пастухів, усієї природи
27.	Персефона	Прозерпіна	богиня родючості і царства мертвих
28.	Посейдон	Нептун	бог морів
29.	Селена	Діана	богиня місяця
30.	Тіхе	Фортуна	богиня випадку і долі
31.	Харити	Грації	богині краси і витонченості

Олімпійський пантеон богів – верховні божества, які проживали на горі Олімп:

- ❖ **Зевс** – верховний бог давньогрецького пантеону, бог неба, грому та блискавок (**Юпітер** - у римлян)
- ❖ **Гера** – сестра і дружина Зевса, покровителька шлюбу та сімейного кохання (**Юнона**)
- ❖ **Посейдон** – бог морської стихії (**Нептун**)
- ❖ **Аїд** – владика царства мертвих (**Плутон**)
- ❖ **Деметра** – богиня плодючості і землеробства (**Церера**)

❖ **Гестія** – богиня домашнього вогнища (**Веста**)

Потомки Зевса:

❖ **Афіна** – богиня мудрості, справедливості, наук та ремесл (**Мінерва**)

❖ **Арес** – бог війни і кровопролиття (**Марс**)

❖ **Персефона** – богиня весни, королева царства мертвих (**Прозерпіна**)

❖ **Афродіта** – богиня любові та краси (**Венера**)

❖ **Гефест** – бог вогню та ковальського ремесла (**Вулкан**)

❖ **Гермес** – бог торгівлі, хитрощів, швидкості (**Меркурій**)

❖ **Аполон** – бог світла та покровитель мистецтв (**Фебос**)

❖ **Артеміда** – богиня полювання (**Діана**)

❖ **Діоніс** – бог вина і розваг (**Бахус**)

3.Мистецтво

*Ми пам'ятаємо, що **римляни** від греків відрізняються своєю практичністю, відповідно їх погляд на красу також вирізнявся практичністю і цілодоцільністю. Мистецтво мало призначення – прославляти могутність і велич римського народу, прикрашати життя.*

Греки вміли милуватися мистецтвом, намагалися зрозуміти світ, віднайти його першопричини, прагнули до гармонії, краси і досконалості. У них був чітко сформульований ідеал людини, вони шукали гармонії. **За часів античності з'являється наука про прекрасне – естетика** (приблизно в період VII – IV ст. до н.е.).

В межах класичної античної естетики з'являються такі категорії (зверніть увагу, що уніфікованих визначень цих понять немає, визначення варіюються, оскільки розвивалися в межах філософської думки, відповідно кожен з мислителів трактував їх по своєму) як:

- **«прекрасне»** - досконалість форми і цілодоцільність, Платон визначав цю категорію через поняття гармонія (міра, пропорція, симетрія), за Аристотелем «прекрасне», це співвимірність і визначеність, тобто математика. Також, саме Аристотель ототожнював красу та благо, підкреслював єдність прекрасного і доброго, естетичного і етичного.
- **«потворне»** - антипод категорії «прекрасного», позначає відсутність досконалості, потворне присутнє у комічному жанрі, Аристотель казав, що будь-який витвір мистецтва має прекрасну форму, а предмет мистецтва як прекрасне, так і потворне начало.
- **«мімезіс»** (наслідування), наслідування мистецтвом дійсності. Для Демокрита «мімезіс» був радше технічним, аніж естетичним терміном. «Мімезіс» як наслідування природи (Демокрит), як копія (Платон), як творче відтворення (Аристотель)
- **«катарсис»** (піднесення, очищення), поняття в давньогрецькій естетиці, яке характеризується естетичним впливом мистецтва на людину, це очищення від афектів через страх і співстраждання до трагічної дії. У співпереживанні ми здатні вчитися співстраждати, що призводить до звеличення і очищення душі.
- **«калокагатія»** («прекрасний і хороший», «красивий і добрий») – гармонійне поєднання фізичних (зовнішніх) і моральних (внутрішніх) якостей, досконалість людської особистості. Є вихованням ідеалу людини, тобто єдністю прекрасного і морального.

